

**STŘEDNÍ ODBORNÁ ŠKOLA STRAVOVÁNÍ ŘÍČANY S. R. O.
JIRÁSKOVA 1519, 251 01 ŘÍČANY**

Minimální preventivní program 2020/2021

Základní údaje o škole

Název školy

Střední odborná škola stravování Říčany s. r. o.

Adresa

Jiráskova 1519, 251 01 Říčany

Zřizovatel

Lenka Hrušková, Stýblova 995/5, Praha 4
Ing. Evelina Wernerová, Nedvědovo nám. 54, Praha 4

IČ

241 350 97

IZO

181 034 131

Ředitel školy

Mgr. Daniel Vančura, MBA

Jednatelka školy, zástupkyně ředitele pro administrativu

Lenka Hrušková

Statutární zástupkyně ředitele

Ing. Evelina Wernerová

Výchovná poradkyně

Mgr. Radka Dvořáková

Školní metodik prevence

Mgr. Daniel Vančura, MBA

Kontakty

Škola

Adresa: Jiráskova 1519, 251 01 Říčany

Webové stránky: www.sosricany.cz

Ředitel školy: **Mgr. Daniel Vančura, MBA**, tel.: 313 037 153, MT: 604 322 877

Jednatelka, zástupkyně ředitele pro administrativu: **Lenka Hrušková**, tel.: 313 037 153, MT: 603 710 168

Statutární zástupkyně ředitele: **Ing. Evelina Wernerová**, tel.: 313 037 153, MT: 734 151 553

Učitelka odborného výcviku: **Bc. Veronika Freslová**, MT: 734 151 554

Obsah

1. Obecný úvod
2. Škola a její charakteristika
3. Strategie přípravy minimálního preventivního programu
4. Cíle minimálního preventivního programu
5. Metody realizace minimálního preventivního programu na škole
6. Prevence – základní pojmy
7. Charakteristika cílové skupiny

1. Obecný úvod

V současné době patří k základním potřebám a dovednostem člověka schopnost komunikace, týmové spolupráce, dostatek sebedůvěry a dobrá odolnost vůči stresu. Někteří mladí lidé se neumějí vyrovnat s osobními a školními problémy, s různými zátěžovými situacemi. Často potom sáhnou k drogám, alkoholu, záškoláctví či vandalismu.

Minimální preventivní program vychází z metodických pokynů MŠMT v souladu s § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb. a Metodického doručení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže. Dokument MŠMT č. j.: 21291/2010-28, který do prevence rizikového chování u dětí a mládeže ve školách a školních zařízeních zařazuje konzumaci drog, včetně alkoholu, kouření, poruchy příjmu potravy, záškoláctví, šikanování, kyberšikanu, extremismus, rasismus, intoleranci, krádeže ad.

Cílem minimálního preventivního programu je ve spolupráci s rodiči formovat takovou osobnost žáka, která je s ohledem na svůj věk, schopná orientovat se v dané problematice, zkoumat ji a ptát se na ni. Formovat osobnost, která si bude vážit svého zdraví, bude umět nakládat se svým volným časem a zvládat základní sociální dovednosti mladého člověka schopného zodpovědně přistupovat ke každodenním problémům a imunního vůči manipulátorství.

2. Škola a její charakteristika

Hlavním účelem a předmětem činnosti školy je vymezen § 57 zákona č. 561/2004 Sb., prováděcími předpisy, rámcovými vzdělávacími programy pro příslušný obor vzdělávání a školními vzdělávacími programy. Střední odborná škola stravování poskytuje střední vzdělání, které rozvíjí vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty získané v základním vzdělávání a které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince. Poskytuje žákům obsahově širší odborné vzdělání v oborech Kuchař – číšník, Cukrář, Řezník – uzenář a Pivovarník – sladovník spojené se všeobecným vzděláním a upevňuje jejich hodnotovou orientaci. V nástavbovém dvouletém studiu si mohou žáci doplnit vzdělání v oboru Technologie potravin, které je zakončeno maturitní zkouškou. Dále vytváří předpoklady pro plnoprávní osobní a občanský život, samostatné získávání informací a celoživotní učení. Střední odborná škola stravování Říčany s. r. o. poskytuje střední vzdělání s výučním listem v denní i dálkové formě studia. Střední vzdělání s maturitní zkouškou v denní formě studia.

3. Škola a její charakteristika

Minimální preventivní program (dále jen MPP) naší školy je zaměřen na předcházení jakýmkoliv jevům, které by mohly negativně ovlivnit průběh výuky na naší škole. Konkrétně se jedná o kouření tabákových výrobků, záškoláctví, zneužívání měkkých drog a alkoholu, drobné krádeže, násilí, agresivita, šikana, xenofobie a rasismus. Přitom se snažíme věnovat pozornost i problémům, které nejsou zrovna na předních příčkách aktuálnosti, které se vyskytují v malé míře. Jsme si ale dobře vědomi, že preventivní činnost by měla mít co nejkomplexnější rozsah. Věnujeme se i zdánlivě bezvýznamným signálům narušení výuky tak, abychom případné problémy mohli řešit již v jejich zárodku a nenechali je vyrůst do větších rozměrů.

Analýza problematiky ve škole

Analýza problematiky sociálně patologických jevů ve škole je důležitá pro zjištění aktuálního stavu, stanovení příčin negativních jevů a vytyčení prognózy. Pro analýzu jsou využívány anonymní dotazníky, které obsahují mimo jiné i část, týkající se výskytu návykových látek ve škole a informovanosti žáků v této problematice a problematice šikany ve škole.

K analýze patří následující informace:

- Materiál ve škole – DVD, knihy, časopisy, letáky ad.
- Prevence – metodické materiály, dotazníky a jejich výsledky.
- Aktivity pro pedagogy – školení, semináře na aktuální témata např. šikana, jak postupovat při podezření, že je žák pod vlivem návykové látky, základní znalost první pomoci ad.
- Aktivity pro rodiče – informace, besedy, literatura, konzultace.
- Spolupráce s organizacemi – pravidelné besedy.

4. Cíle minimálního preventivního programu

Dlouhodobý cíl

- výchova ke zdravému životnímu stylu,
- výchova ke správnému sociálnímu chování,
- zvládání zátěžových situací,
- snižování rizikových projevů chování,
- formování postoje našich žáků k návykovým látkám,
- snížit počet kuřáků a uživatelů alkoholu,
- předcházet možnému experimentování s drogou, snížit tolerantní postoj žáků k marihuaně,
- předcházet vzniku šikany,
- eliminovat a snížit záškoláctví.

Krátkodobý cíl

- zjišťování dobrého klimatu ve třídách,
- programy k odmítání návykových látek,
- aktivity zaměřené na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování.

Ve škole bude i nadále fungovat spolupráce mezi ředitelem školy, výchovnou poradkyní, školním metodikem prevence, třídními učiteli a učitelkou odborného výcviku.

V rámci MPP pro školní rok 2020/21 chceme zkvalitnit monitoring výskytu lehkých drog na naší škole. Systematicky je nutné rozvíjet v žácích správné životní hodnoty a výchovou podporovat vztah ke svému vlastnímu zdraví (je to i součástí vzdělávacího programu školy). Pro rozvoj správného životního stylu je nutné **působit v oblasti prevence sociálně patologických jevů. Je nezbytné nejen žáky otevřeně informovat o problematice patologických jevů ve společnosti, ale zejména se věnovat příčinám osvojování si negativních návyků a životních postojů. Jedním ze základních kamenů preventivního programu je nabídka aktivních mimoškolních výchovně vzdělávacích nebo sportovních aktivit, aby se v žácích pěstovalo zdravé sebevědomí a zaujímání kladných životních postojů.**

Cílem je také motivovat učitele k aktivnímu zapojení se do realizace programu ve svých hodinách a vzájemnému informování se o chování žáků. Nejdůležitější je práce třídních učitelů, kteří by měli vědět, jaký je stav v jejich třídě, jaké projevy rizikového chování se objevily, jak se zjistily a jak byly řešeny. Nutná je spolupráce s rodiči, se zákonnými zástupci žáků, ale i s odbornou veřejností.

Propagace MPP

Akce a události pořádané v rámci MPP pravidelně zveřejňujeme. Třídní učitelé na *třídnických hodinách, na schůzkách rodičů, na poradách pedagogických pracovníků, na oficiálních webových stránkách školy (www.sosricany.cz), na oficiálním profilu Facebook (<https://facebook.com/sosricany>), IS Bakaláři a v neposlední řadě na nástěnkách věnujících se problematice prevence sociálně patologických jevů ve společnosti*. Celý koncept MPP je po zhotovení zaslán všem pedagogickým pracovníkům v elektronické podobě s možností se k MPP vyjádřit a diskutovat o něm. Se základními rysy a myšlenkou jsou pedagogičtí pracovníci seznámeni na pedagogické radě.

5. Metody realizace preventivního programu na škole

- poradenská činnost výchovné poradkyně a metodika prevence,
- individuální konzultace výchovné poradkyně, školního metodika prevence, učitelů a učitelky odborného výcviku,
- účast v gastronomických soutěžích,
- výuka podle školního vzdělávacího programu, který obsahuje témata na prevenci sociálně patologických jevů,
- přednášky, besedy věnované sexuální výchově a prevenci AIDS,
- řízené diskuse na téma, týkající se sociálně negativních jevů,
- zvyšování přirozeného klimatu ve třídách kolektivech formou organizování výletů, exkurzí, lyžařského výcvikového kurzu.

Metody hodnocení efektivity jednotlivých programů

Nejčastěji anketní dotazníkovou formou (hodnocení akcí žáky), osobní kontakt a rozhovor se žáky v rámci výuky.

Metody a formy práce, pomůcky

- Metody a formy práce: besedy, přednášky, rozhovor, diskuse, soutěže, skupinové práce, samostatné práce, hry, dotazníky, projekty
- Pomůcky: tisk, video, propagační materiály, obrázky, internet

Spolupráce s rodiči

Představuje především *pravidelný kontakt s rodiči a jejich průběžnou informovanost o prospěchu a chování a aktivitách školy* (konzultační hodiny pro rodiče, třídní schůzky apod.)

Represivní opatření

Přes veškerá preventivní opatření je nutná i určitá forma represe, která stanovuje *postihy za nedodržování mantinelů v chování a školní docházce žáků*. Škola k tomuto účelu využívá školní řád, který stanovuje pravidla chování žáků a omlouvání absence, ale i sankce za nedodržování těchto pravidel. Školní řád vychází ze školského zákona, ze školských vyhlášek,

ale i z metodického pokynu MŠMT č. j. 10194/2002-14 jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví.

Záškoláctví řešíme vždy pohovorem s rodiči nebo se zletilým žákem. Přítomni jsou vždy ředitelka školy, zástupkyně ředitele školy pro administrativu, třídní učitel, případně učitelka odborného výcviku a podle závažnosti provinění též výchovná poradkyně nebo školní metodik prevence a případně pracovník sociálního odboru. Podle charakteru provinění a výše neomluvených hodin **uplatňujeme sankce od tzv. zpřísněných podmínek pro vyučování (omluva jen od lékaře), přes důtku ředitele školy až po podmínečné vyloučení či vyloučení žáka.**

Pokud se podaří v konkrétním případě zjistit **vliv drog žáka**, kontaktujeme okamžitě zdravotnické zařízení, rodiče, případně policii a sociální odbor příslušného MÚ nebo OÚ. Pokud se u žáka projeví **výrazné sociálně patologické jevy**, je ve výjimečných případech nutno přistoupit i k ukončení studia na naší škole. Tento postup volíme pouze v ojedinělých případech z důvodu ochrany ostatních žáků, přičemž vždy projednáváme situaci se zákonnými zástupci, žáky nebo se zletilými žáky. Vždy se snažíme společně najít optimální řešení problematické situace. Pro jednotný postup pedagogických pracovníků při řešení sociálně – patologických jevů sestavil metodik prevence návod, který obdrželi všichni v elektronické podobě.

Garanti programu

Na realizaci MPP se podílí tito zaměstnanci školy:

ředitel školy: Mgr. Daniel Vančura, MBA

zástupkyně ředitele školy pro administrativu: Lenka Hrušková

statutární zástupkyně ředitele: Ing. Evelina Wernerová

výchovná poradkyně: Mgr. Radka Dvořáková

školní metodik prevence: Mgr. Daniel Vančura, MBA

třídní učitelé:

1.A – Mgr. Dušan Hofmann

1.B – Ing. Iva Starcová

2.A – Ing. Jaroslava Římalová

2.B – Mgr. Ivana Kobzevová

3.A – Mgr. Radka Dvořáková

3.B – Bc. Marek Škoda, DiS.

1.D – Mgr. Dušan Hofmann

2.D – Bc. Veronika Freslová

2.P – Bc. Veronika Freslová

3.D – Mgr. Jaroslav Kratochvíl

3.P – Mgr. Radka Dvořáková

Úsek odborného výcviku – Bc. Veronika Freslová

Náplň práce garantů v oblasti prevence

- vytipování možných problémových žáků (sociálně slabé rodiny, dysfunkční rodiny, cizinci)
- věnování zvýšené pozornosti žáků s problémovým chováním a signálů prvních známek užívání návykových látek
- sledování vztahů ve třídě, pracovním kolektivu, začleňování problémových žáků do kolektivu
- udržování a podpora komunikace, týmové spolupráce a přátelské atmosféry ve třídě

- spolupráce s metodikem primární prevence, výchovnou poradkyní a vedením školy

Koordinace prevence na škole

Minimální preventivní program *zpracovává školní metodik prevence* pověřený ředitelem školy. Program je *realizován ve spolupráci s výchovnými pracovníky školy při vyučování, na odborném výcviku*. Navázání úzké spolupráce s výchovnými a pedagogickými pracovníky školy je pro školního metodika prevence nezbytné především k proniknutí do vztahů mezi žáky. Zmapování mezilidských vztahů napomáhá především ke snazší orientaci v sociálním klimatu školy, což usnadňuje preventivní a poradenskou činnost.

Důležitou úlohu rovněž hraje i navázání úzkých *vztahů s veřejnými institucemi a občanskými sdruženími, které se zabývají aktivitami v oblasti prevence* a mohou žákům poskytnout mnohdy jiný pohled na realitu a tím napomáhat k vytváření jejich zdravého životního stylu. MPP garantuje ředitelství školy.

6. Prevence – základní pojmy

Prevence, školní prevence – soubor opatření, která pomáhají vést k předcházení vzniku nějakého jevu – v našem případě k předcházení vzniku sociálně nežádoucího a rizikového chování.

a) specifická prevence

Specifickou primární prevencí se rozumí aktivity a programy zaměřené na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků a společensky nežádoucích jevů.

Specifická primární prevence se dále dělí na:

- všeobecná specifická prevence – zaměřená na širokou populaci bez zjišťování rizika výskytu jevu, na který je prevence zacílena,
- selektivní specifická prevence – zaměřená skupina osob, u nichž lze předpokládat riziko výskytu jevu, na který je prevence zacílena,
- indikovaná specifická prevence – zaměřená na jednotlivce nebo skupinu osob, u nichž již byl zaznamenán zvýšený výskyt rizikových faktorů ve vztahu k jevu, na který je prevence zacílena,
- efektivní specifická primární prevence – soubor takových aktivit, které jsou komplexní a dlouhodobé, zahrnují vlastní aktivitu účastníků, jsou přiměřené věku, dostatečně názorné a zahrnují prvek uvědomění. Zároveň poskytují možnost zjištění účinnosti konkrétní aktivity.

b) nspecifická prevence

Nespecifickou primární prevencí se rozumí veškeré aktivity podporující zdravý životní styl, které ale nemají přímou souvislost s užíváním návykových látek, tj. aktivity blízké daným věkovým skupinám, které by byly poskytovány i v případě, že by problém spojený s užíváním návykových látek neexistoval. Jedná se tedy o aktivity, které obecně napomáhají snižovat riziko vzniku a rozvoje sociálně – patologických forem chování a zaměřující se spíše na protektivní faktory vzniku závislosti. Patří sem zájmové kroužky (jako např. kroužky při školách a školských zařízeních či lidových školách umění), dále sportovní aktivity. Všechny tyto programy by existovaly a byly žádoucí i v případě, kdyby tzv. drogový problém neexistoval, tj. bylo by i v takovém případě smysluplné tyto programy rozvíjet a podporovat.

Instituce, se kterými škola spolupracuje v rámci prevence sociálně patologických jevů

- PPP okresní metodik prevence,
- kurátorka Městského úřadu Říčany,
- Pedagogicko-psychologická poradna Stránčice, Říčany,
- Úřad práce Říčany,
- Krajský úřad Středočeského kraje,
- Národní institut dalšího vzdělávání,
- Národní ústav vzdělávání.

Vzdělanost

Školní metodik prevence vykonává tuto funkci od 1. 9. 2015. Nemá odbornou kvalifikaci pro tuto činnost, ale aktivně se o problematiku zajímá a má úmysl se v tomto směru vzdělávat. Účastní se seminářů a pro výchovné poradce a školní metodiky prevence, které pořádají pedagogicko-psychologické poradny, různé instituce a organizace. Získává důležité informace a vědomosti samostudiem, aby mohl tuto funkci vykonávat.

7. Charakteristika cílových skupin

Žáci

Naši žáci jsou již adolescenti. Samozřejmě přetrvává kritické hodnocení názorů a jednání rodičů. Jenom už tolik neodmítají hodnoty, které rodiče vyznávají. V současné době negativních nálad ve společnosti, která se projevuje zhoršováním mezilidských vztahů, nejistotou uplatnění se na trhu práce, mnozí jedinci pocítují nechuť se stát dospělými. U těch pak převažuje úzkost, nejistota. Pro vztahy k druhým lidem, zejména ke starší generaci či sociálně nepřizpůsobivým občanům, je typická kritičnost až radikalismus vůči jejich názorům a chování. Rozhodující vliv na chování mladého člověka v tomto věku mají kamarádi, vrstevníci.

V období puberty a adolescence hrají při tvorbě vlastní identity velkou roli vzory, které jsou pro tuto věkovou skupinu velmi důležité, často mají rozhodující vliv na novou osobnost. To je velmi důležité i v oblasti primární prevence.

Žáci v tomto věku by měli vědět:

- jak si vytvořit vlastní pozitivní obraz,
- jak nalézt pomoc sobě i ostatním,
- jak zvládat stres a úzkost,
- jak konstruktivně zvládat konflikty a zátěžové situace,
- jaké jsou právní důsledky šikany, kyberšikany, vandalismu, intolerance, extremismu, rasismu, xenofobie a užívání násilí, jak negativně působí náboženské sekty,

V tomto období jsou jedinci mnohem vnímavější k problémům lidské existence. Řeší otázky smyslu života.

Proto je taková věková skupina nejohroženější a rizikové chování je vysoké.

Učitelé

Učitelé hrají velmi důležitou roli při tvorbě a plnění MPP. Měli by mít pozitivní vztah k žákům. Měli by žáky aktivně zapojovat do výuky pomocí takových aktivit, jako jsou projekty, diskuse, hraní rolí, empatie.

Zároveň je nutné, aby trvali na dodržování školního řádu, a to nejen formálně.

Především v hodinách POV, EKO, OBN, ZPV, TEV je nutné vzdělávat a vychovávat žáky ke zdravému životnímu stylu, seznamovat je s právními aspekty chování, s právy dětí, s rizikovými formami chování, s jejich následky nejen po stránce právní, ale i zdravotní. Učitelé mají velký vliv na vytváření pozitivní motivace ke studiu.

Nejdůležitější úlohu hraje třídní učitel.

Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci)

- a) spolupracuje se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- b) motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy,
- c) zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci nezletilých žáků třídy,
- d) získává a udržuje se přehled o osobnostních zvláštěnostech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí.

Rodiče

Škola v rámci prevence rizikového chování nabízí rodičům spolupráci během třídních schůzek, individuální konzultace s ředitelem školy, výchovnou poradkyní, metodikem prevence i ostatními učiteli. Rodiče jsou seznámeni s minimálním preventivním programem na třídních schůzkách, případně na webových stránkách školy, kde jsou zveřejněny i kontaktní adresy a telefony na specializovaná pracoviště.

8. Přílohy

Příloha č. 1 – Přehled platných předpisů pro oblast prevence forem RCH

STRATEGIE

- ✓ Strategie sociálně patologických jevů u dětí a mládeže v působnosti resortu Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy na období 2005 – 2008
- ✓ Národní strategie protidrogové politiky na období 2005 – 2009
- ✓ Strategie prevence a kriminality na léta 2012 – 2015

METODICKÉ POKYNY

- ✓ Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže (č.: 20 006/2007-51 ze dne 16. 10. 2007)
- ✓ Metodický pokyn ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení (č. j.: 24246/2008-6) Spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci vyšetřování kriminality dětí a mládeže a kriminality na dětech a mládeži páchané (č.j.: 25 884/2003-24)
- ✓ Metodický pokyn MŠMT ČR k výchově proti projevům rasismu, xenofobie a intolerance (č. j.: 14 423/99-22)
- ✓ Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví (č. j.: 10 194/2002-14)
- ✓ Metodický pokyn spolupráce předškolních zařízení, škol a školských zařízení s Policií ČR při prevenci a při vyšetřování kriminality dětí a mládeže kriminality na dětech a mládeži páchané
- ✓ Soubor pedagogicko-organizačních informací č. j.: 12295/2005-20

VYHLÁŠKY

- ✓ Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb a školských poradenských zařízení

ZÁKONY

- ✓ Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), v plném znění
- ✓ Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školském zařízení a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních, v plném znění
- ✓ Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, v plném znění
- ✓ Zákon č. 379/2005 Sb., o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů
- ✓ Zákon č. 135/2006 Sb., na ochranu před domácím násilím (účinnost od 1. ledna 2007)

Další zákony

- ✓ Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách
- ✓ Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně ochraně dětí
- ✓ Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě
- ✓ Zákon č. 132/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o rodině
- ✓ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- ✓ Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon

- ✓ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- ✓ Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích
- ✓ Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii ČR
- ✓ Zákon č. 553/1991 Sb., o obecní policii
- ✓ Zákon č. 383/2005 Sb., (změna 109/2002) – o výkonu ústavní výchovy ve školských zařízeních a preventivní výchovné péči ve školských zařízeních
- ✓ Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících

PROGRAM PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Šikanování je mimořádně nebezpečná forma násilí, která ohrožuje základní výchovné a vzdělávací cíle školy. Šikana se v zárodečné fázi vyskytuje v téměř každé škole, a proto je nutné věnovat tomuto jevu zvláštní pozornost.

Při šikanování jde vždy o projev patologických mezilidských jevů.

Tento program proti šikanování ve škole slouží k vytvoření bezpečného, respektujícího a pomoc o spolupráci poskytujícího prostředí ve škole. Zaměřuje se především na prevenci šikany a nabízí postupy řešení šikanování. Je určen všem pedagogickým pracovníkům školy, dále pak nepedagogickým pracovníkům, rodičům a žákům školy.

Tento program je nedílnou součástí Minimálního preventivního programu školy a vychází i z Primární prevence sociálně patologických jevů.

CÍLE PROGRAMU PROTI ŠIKANOVÁNÍ

Krátkodobé cíle

- poskytovat žákům dostatečné množství informací týkající se šikany s ohledem na jejich věk a sociální vyspělost
- definovat šikanu a její definici začlenit do školního řádu, hovořit o rozdílu mezi škádlením a šikanováním
- zmapování úrovně vědomostí o šikaně mezi žáky a učiteli
- diagnostikování výskytu šikany na škole formou dotazníkového šetření výchovné poradkyně, školním metodikem prevence a vedením školy
- vytipování rizikových míst a jejich sledování – WC, šatny, chodby, školní třídy během přestávky ad.

Krátkodobé cíle

- vytváření pozitivní atmosféry ve škole – nastartování procesů tvorby bezpečného prostředí ve škole – vzájemná komunikace a informovanost mezi pedagogy – při pravidelných poradách se informovat o tom, čeho si kdo všiml, na koho je třeba dávat pozor ad.
- zvýšení vnímavosti vůči změnám v žákovských kolektivech
- průběžně – jakmile si někdo z pedagogů všimne nezdravého chování, příznaků nezdravých vztahů a nevhodného chování vůči některému z žáků, neprodleně to hlásí třídnímu učiteli a vedení školy
- po potvrzení výskytu šikany a vyšetření je nutno shrnout postupy a výsledky řešení
- nastavení vstřícných vztahů mezi žáky a učiteli, žáky navzájem a mezi učiteli navzájem
- dlouhodobé vzdělávání celého učitelského sboru
- zahrnovat téma šikany do výuky jednotlivých předmětů
- práce s třídními kolektivy – plně v kompetenci třídních učitelů, kteří si zvolí vhodné a odpovídající organizační formy

VYMEZENÍ POJMŮ

Definice pojmu šikana

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměr je **ublížit, ohrožit nebo zastřešovat** žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedince nebo skupinou vůči jedinci nebo skupině žáků, kteří se neumí, nebo nemohou z nejrůznějších důvodů bránit. Na rozdíl od jiných druhů násilí je šikana zvláště zákeřná, protože často zůstává dlouho skrytá.

Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků. Neoddělitelnou součástí problémů je **skupinová dynamika** – za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti.

Může se realizovat i v prostředí elektronické komunikace – **kyberšikana**. Je to úmyslné, opakující se a nepřátelské chování, jehož cílem se ublížit oběti za použití informačních a telekomunikačních technologií. Zahrnuje útoky pomocí e-mailů, SMS zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky, nahrávání ponižujících situací na mobilní telefon a její rozesílání přes MMS či internet apod.

Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezářidka celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti. Šikanování v jakékoliv formě nesmí být pracovníky školy akceptováno!

Odpovědnost školy

Školy, či školské zařízení, má jednoznačnou odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (Školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit, a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnou okamžitou pomoc.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřeřazení trestného činu (§ 367 trestního zákona). V úvahu přicházejí i další trestné činy jako např. nadřování (§ 366 trestního zákona) či schvalování trestného činu (§ 365 trestního zákona), v krajním případě i podceňování (§ 364 trestního zákona).

Základní formy šikany

- 1) verbální šikana, přímá a nepřímá – psychická šikana (též kyberšikana)
- 2) fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)
- 3) smíšená šikana (kombinace verbální a fyzické šikany) – násilné a manipulační příkazy

Šikana je každé chování, které splňuje tyto znaky:

- je **cílené** vůči jedinci nebo skupině
- je obvykle **opakované**, často dlouhodobé
- jeho záměrem je oběti **ohrožit, ponížit či zastrašit**
- oběť **se neumí bránit** a dlouhodobě trpí

Šikana není:

- jednorázová rvačka, nevhodný vtip či konflikt
- vyčlenění dítěte z kolektivu, pokud není motivováno snahou ublížit či pobavit se na jeho úkor

Škádlení nebo šikana?

ŠKÁDLENÍ	ŠÍKANA
Člověk se může bránit a může škádlení opětovat.	Pokud by se člověk bránil nebo ubližování oplatil, násilí se proti němu obyčejně vystupňuje.
Člověk se baví nebo prožívá lehké naštvání.	Oběť prožívá strach. Může prožívat i naštvání, nicméně pocity bezmoci, strachu, studu a ponížení převažují.
Když dáme jasně najevo, že je nám to nepříjemné, škádlení přestane.	Když dá oběť jasně najevo, že je jí to nepříjemné a útočníci pokračují dál a dělá jim to radost.
Cílem škádlení je zábava pro všechny, i pro toho, kdo je škádlen.	Šikana je samoučelná, jejím jediným cílem se druhému ublížit a ranit ho.

Varovné signály šikany

Nepřímé (varovné) znaky šikanování:

- žák je o přestávkách často osamocené, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- při týmových sportech bývá volen do mužstva mezi posledními
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů
- má-li promluvit před třídou, je nejistý, ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči, stává se uzavřeným
- školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje, ztráta zájmu o učení
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- jeho věci jsou poškozené nebo zničené, případně rozházené nebo je stále postrádá, odmítá
- vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používání nepravděpodobné výmluvy
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy, časté jsou pozdní příchody do školy
- má často zašpiněný nebo poškozený oděv
- zdravotní potíže (někdy simulované)
- nedokáže vysvětlit svá občasná zranění (odřenin, modřin, škrábance nebo řezné rány)
- zejména je třeba věnovat pozornost mladším žákům nově zařazeným do třídy

Přímé znaky šikanování:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet. Rozhodujícím kritériem je, do jaké míry je daný žák konkrétní přezdívkou nebo „legrací“ zranitelný

- kritika žáka, poznámky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským až nenávidným, nebo pohrdavým tónem
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem, a skutečnost, že se jim podřizuje
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů k spoluúčasti na nich
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání, které třeba nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout

Znaky šikanování projevující se mimo školu:

- za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi
- nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonovalo apod.
- dítě není zváno na návštěvu k jiným dětem
- nechce jít ráno do školy, dítě odkládá odchod z domova, případně je na něm možno pozorovat strach
- chodí domů ze školy hladové (agresoři mu berou svačinu nebo peníze na svačinu)
- usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu
- ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně
- bývá doma smutné či apatické nebo se objeví výkyvy nálad, odmítá svěřit se s tím, co je trápí
- nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí
- je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům
- stěžuje si na neurčitě bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma, své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat
- dítě se vyhýbá docházce do školy, zdržuje se doma víc, než mělo ve zvyku

Nejčastější příčiny šikanování:

- tlak skupiny na „přizpůsobení se“ odlišného jedince
- necitlivý humor až zábava za každou – zesměšňovat (nedostatek sociálního citění, bezohlednost, zlomyslnost)
- odreagování špatné nálady
- zesměšňování a ponižování jako projev nedostatku komunikačních dovedností nebo nejistého postavení – nepřímou vyjádřená kritika, nepřímá agresivita (ironie, zveličování slabiny)
- nedostatek sociálních dovedností nebo nedostatek sebejistoty – snaha posílit si sebevědomí a získat si lacinou popularitu (zesměšňování, ponižování slabšího, útočení na neoblíbeného jedince)
- prosazování se pomocí nejprimitivnějších prostředků – moc a síla jako základní hodnoty trestání slabosti
- zneužívání mocenské převahy – opojnost pocitu převahy (fascinace mocí), kompenzace vnitřní nejistoty a pocitu nedostatečnosti
- sadistická slast – narušená osobnost, způsob odreagování psychických potíží

PREVENCE ŠIKANOVÁNÍ VE ŠKOLE

Základem prevence šikanování a násilí je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky, žáky a učiteli, vytváření bezpečného prostředí třídy. Pedagogičtí pracovníci vedou důsledně a systematicky žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických

principech, respektujících identitu a individualitu žáka. Jedná se o výchovnou práci ve výuce, v třídnických hodinách, na výletech a adaptačních pobytech.

Prevence v třídnických hodinách

Každý pedagog, obzvláště třídní učitel, je odpovědný za vytvoření zdravého klimatu třídy. Žáci by měli znát a umět pracovat v komunitním kruhu, při skupinové práci, vyjadřovat se slušně a otevřeně při zpětné vazbě atd. Pracuje se s pravidly tříd a dynamikou třídního kolektivu.

Pedagog je povinen:

- podporovat rozvíjení pozitivních vztahů mezi dětmi
- jednat s dětmi jako s partnery
- udržovat ovzduší důvěry mezi dětmi a pedagogy
- v kritických situacích dát jasně najevo, že špatné chování nelze tolerovat
- nebýt lhostejný k projevům agresivity
- informovat děti i rodiče, na koho se obrátit při problémech – třídní učitel, výchovný poradce, schránka důvěry, vedení školy, linka důvěry
- třídní učitel by měl znát záliby svých žáků, zajímat se o to, jak tráví volný čas, a umět si s nimi o tom povídat, má-li zájem, snažit se mít přehled o vzájemných vztazích ve třídě i mimo ni
- žádoucí je vytvoření třídní charity proti šikanování
- součástí třídnických hodin může být diskuse, jaký je rozdíl mezi šikováním a šikádním, hledání
- odpovědi co mohou udělat ostatní a co já sám, abychom se ve třídě cítili bezpečně a v pohodě, řešení otázky, co by se dalo udělat společně zajímavého

Prevence ve výuce

Téma prevence šikany je zpracována do školního vzdělávacího programu. K tomuto účelu jsou využity předměty, které se přímo vztahují k prevenci sociálně patologických jevů (výchova ke zdraví, výchova k občanství). Částečně se prevence šikany objevuje také v předmětech jako je český jazyk, občanská nauka, tělesná výchova. Žáci jsou seznamováni s následujícími tématy a jsou u nich rozvíjeny tyto dovednosti:

1. Co je a není šikana.
2. Co je a není „bonzování“.
3. Jakým způsobem se zastat oběti.
4. Jak vhodným způsobem vyhledat pomoc dospělého.

Spolupráce s rodiči

Pokud rodiče informují kolu o podezření na šikanování, je za odborné vyšetření záležitosti zodpovědný ředitel školy. Při nápravě šikanování je potřebná spolupráce vedení školy nebo školského zařízení, školního metodika prevence, výchovného poradce a dalších pedagogických pracovníků, jak s rodinou oběti, tak i s rodinou agresora. Při jednání s rodiči dbají pedagogičtí pracovníci na taktní přístup a zejména na zachování důvěrnosti informací.

Škola se snaží systémově spolupracovat s rodiči těmito prostředky:

- vzájemné informování – ze strany školy v případě, že se šikana objeví a ze strany rodičů v případě, že zpozorují nějaký problém
- vzájemná spolupráce při řešení problémů
- třídní schůzky, konzultační hodiny

Systém dalšího vzdělávání školy

- pravidelné školení metodika prevence
- vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti problematiky vytváření dobrých vztahů v kolektivu
- upevňování zdravých norem chování ve třídě
- zvyšování informovanosti pedagogických pracovníků v oblasti problematiky šikanování

KRIZOVÝ PLÁN A POSTUPY ŘEŠENÍ ŠIKANOVÁNÍ

Postup pedagogického pracovníka

- informují-i rodiče pedagogického pracovníka o podezření na šikanování nebo má-li pedagogický pracovník podezření na šikanování, spolupracuje s metodikem prevence a výchovným poradcem – zahájí okamžitě vyšetřování šikany, informuje ředitele školy
- v případě prokázaných projevů šikany neprodleně informuje ředitele školy, spolupodílí se na vyšetřování šikany dle pokynů ředitele školy
- vždy informuje rodiče o výsledcích vyšetřování šikany, a to i v případech, že se podezření neprokáže
- navrhne na pedagogické radě potrestání agresorů
- v případě negativních dopadů šikanování na oběť je nutné zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče, speciálně pedagogická centra nebo další odborníky – klinické psychology, psychoterapeuty nebo psychiatry

Postup ředitele školy

- přijme informaci o šikanování (pedagogický pracovník, rodič, žáka)
- rozhodne, zda škola zvládne řešit šikanu vlastními silami nebo zda potřebuje pomoc zvenku a je nezbytná její součinnost se specializovanými institucemi a Policií ČR
- zajistí informování dotčených rodičů a vyšetřování šikany nebo sám informuje o výsledcích vyšetřování šikany
- v mimořádných případech doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pobytového oddělení SVP, případně doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pobyt žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu
- v mimořádných případech podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu
- dojde-li k závažnějšímu případu šikanování nebo při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu trestného činu (provinění) oznámí tuto skutečnost Policii ČR
- oznámí orgánu sociálně právní ochrany dětí skutečnosti, ohrožující bezpečí a zdraví žáka
- pokud žák spáchá trestný čin (provinění), popř. opakovaně páchá přestupky, zahájí spolupráci s orgány sociálně právní ochrany dětí bez zbytečného odkladu
- projedná na pedagogické radě potrestání agresorů

Doporučené postupy vyšetřování:

Počáteční šikana

- a) rozhovor s těmi, kteří na šikanu upozornili a s oběťmi – v soukromí, nikoliv před celou třídou (TU, ŠMP)
- b) nalézt vhodné svědky (TU)
- c) individuálně, eventuálně konfrontační rozhovory se svědky (nikoliv konfrontace oběti a agresora) (TU, ŠMP)
- d) zajistit ochranu obětem
- e) rozhovor s agresory – případně konfrontace mezi nimi – snažit se najít nejslabší článek, dovést je k přiznání či vzájemnému obviňování (TU, ŠMP, minimálně dva)
- f) svolat schůzky za účasti vedení školy, ŠMP, TU, VP. Projednat, zda se jedná o šikanu a v jaké závažnosti, jaká opatření učinit vzhledem k oběti a agresorovi i třídě jako celku, rozhodnout, kdo bude jednat s rodiči obětí a agresorů
- g) pozvat do školy rodiče agresorů (jsou-li nezletilí), seznámit je s navrženými opatřeními, požádat je o spolupráci, provést zápis. Je-li agresor zletilý, jednat přímo s ním
- h) pozvat do školy rodiče oběti (nezletilé), ne však zároveň s rodiči agresora, dohodnout další opatření, požádat a postup k nápravě situace, provést zápis
- i) TU oznámí případně potrestání viníků ve třídě a důrazně upozorní, že škola nebude shovívavá k podobným projevům chování a že bude vyžadovat plnění Školního řádu. Třídu nadále sleduje a konzultuje postup s ŠMP.

Pokročilá šikana (výbuch násilí skupiny proti jednotlivci či minoritní skupině)

- a) překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední ochrana oběti/obětí
- b) domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
- c) zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
- d) pokračující pomoc a podpora oběti
- e) nahlášení Policii ČR
- f) zahájení vlastního vyšetřování

Následná výchovná opatření

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí ad.). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychoterapeutů nebo psychiatrů.

Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli. Další práce se třídou je v kompetenci TU, ŠMP nebo VP, případně jiných odborníků. Je třeba si uvědomit, že naším cílem není potrestat viníky, ale především zajistit nápravu a zlepšení vztahů ve třídě.

Pro potrestání agresorů lze využít následující výchovná opatření:

- napomenutí a důtka TU, důtka ředitele školy
- snížení známky z chování
- podmíněčné vyloučení a vyloučení ze studia
- převedení do jiné třídy, školy

V mimořádných případech lze užít další opatření:

- ředitel školy doporučí rodičům dobrovolné umístění dítěte do pohybového oddělení SVP
- ředitel školy doporučí realizovat dobrovolný diagnostický pohyb žáka v místě příslušném diagnostickém ústavu
- ředitel školy podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou
- případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

ŠKOLNÍ PORADENSKÉ PRACoviŠTĚ

Výchovný poradce, metodik prevence a psycholog vytváří poradenské služby, v rámci kterých jsou poskytovány individuální, skupinové a komunitní služby žákům, rodičům a pedagogům. Úkolem metodika prevence je garance tvorby a evaluace speciálního programu proti šikaně, ve spolupráci s výchovným poradcem a ostatními pedagogy.

Náplň práce v této oblasti je také:

- spolupráce s třídními učiteli a vyučujícími
- zajištění vzdělávacích programů pro pedagogy
- dotazníkové šetření
- pomoc okrajových a izolovaných žáků
- diagnostika problémových tříd
- v případě potvrzení sociální patologie – šikanování zajištění první pomoci
- individuální práce s protagonisty šikanování
- spolupráce s rodinou, rodiči obětí a agresorů
- spolupráce s institucemi, které se přímo podílejí na prevenci šikanování
- zajištění metodických pomůcek a materiálů
- vedení evidence žáků o péči poradenského pracoviště

Přílohy:

- č. 1 – Stádia šikany
- č. 2 – Doporučená literatura z oblasti školního šikanování a internetové stránky
- č. 3 – Krizový plán
- č. 4 – Důležité internetové odkazy
- č. 5 – Seznam vhodné literatury
- č. 6 – Organizace pomáhající dětem
- č. 7 – Organizace pomáhající týraným dětem, domácí násilí
- č. 8 – Organizace pomáhající závislým
- č. 9 – Organizace pomáhající nemocným AIDS

STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ

Motto: Školní šikanování je nemoc skupinové demokracie a má svůj zákonitý vnitřní vývoj.

První stádium se v podstatě odehrává v jakékoliv skupině. Všude je někdo neoblíbený nebo nevlivný, na jehož úkor je prima si dělat „legrácky“. Pak to ale jde dál, skupina si najde jakéhosi otloukánka.

Třetí stádium už je klíčové. Vydělí se jádro útočníků a systematicky začne šikanovat nejvhodnější oběti. Do této chvíle lze věci jasně řešit. Následně ale dojde k bodu zlomu, kdy se šikanování stane nepsaným zákonem i pro opravdu slušné děti a celá skupina se stává krutou.

V pátém stádiu – totalitě – se stane šikanování skupinovým programem.

Michal Kolář

1. ostrakismus

- klasická psychická šikana, kdy nedochází k fyzickému násilí (pomlouvání, hanlivé oslovování, přezdívký, vystrčení jedince na okraj kolektivu), velice často mezi dívkami

2. fyzická agrese a psychická manipulace

- lehká fyzická agrese (kopnutí, štípnutí, psychická manipulace, zastrašování oběti), oběť začíná mít strach (útěk do záškoláctví, sebepoškozování, noční děsy ad.), agresor kompenzuje své napětí na oběti, vzniká u něho závislost na šikaně

3. vytváření jádra

- ve skupině (třídě) vzniká hlavní jádro agresorů, kteří napadají a tlačí oběť, oběť je nucena k ponižujícím úkonům, často je zmodřená, zkopaná, přestává komukoliv věřit, pro kolektiv je velice výhodná, potencionální účastníci šikany jsou i neaktivní děti, agresori si vybírají skupiny, kteří stojí u dveří a hlídají, jestli nejde učitel, šikana nejskrytější a promyšlenější, **třída je nejnebezpečnější místo pro šikanu!!!**

4. vytváření norem

- totální rozložení kolektivu, začíná šikanovat většina jedinců ze skupiny – aktivně nebo pasivně, zapojují se i dívky, pupendo, pálení drátem, dochází k prvnímu paradoxnímu převratu osobnosti, začíná se chovat nenormálně, kolektiv začíná používat slovník nadřazenosti a podřazenosti i před učiteli

5. totalita (dokonalá šikana)

- agresori nemají zábrany ublížit oběti, případně ji zabít, jsou totálně závislí na šikaně, u oběti nastává druhý paradoxní převrat osobnosti, miluje své agresory, stává se na nich závislá, neudá je (tzv. stockholmský syndrom).

Učitelé se snaží řešit pouze první a druhé stádium šikany, ve třetím a čtvrtém stádiu nutno vyhledat odbornou pomoc (např. policii, okresní metodik prevence), páté stádium řešit nelze.

Příloha č. 2 – Doporučená literatura z oblasti školního šikanování a internetové stránky

Doporučená literatura z oblasti školního šikanování:

- Kolář, M.: *Skrytý svět šikanování ve školách*, Portál, Praha 1997, 2000
Říčan, P.: *Agresivita a šikana mezi dětmi*, Portál, Praha 1995
Parry, J.: *Čelíme šikanování – sborník metod*, Metodický portál IPPP, Praha 1995
Fontana, D.: *Psychologie ve školní praxi*, Portál, Praha 1997
Kolář, M.: *Bolest šikanování. Cesta k zastavení epidemie šikanování ve školách*, Portál, Praha 2001
Časopisy: Kolář, M.: *Omyly kolem šikanování*, Moderní vyučování, č. 9/1997
Fojtíková, Z.: *Cesta k nápravě*, Rodina a škola č. 6-7/2000
Fojtíková, Z.: *Nebezpečná epidemie. Cyklus o šikaně s Dr. Kolářem*. Rodina a škola č. 3, 4, 5, 6, 7, 8, 8, 10, 11, 12/2000

Užitečné internetové adresy pro šikanu:

www.sikana.org

www.minimalizacesikany.cz

<http://sweb.cz/sikana/os> - Občanské sdružení proti šikanování

<http://cerdm.adam.cz> – stránky České rady dětí a mládeže

www.linkabezpeci.cz

www.internetporadna.cz

Co dělat když.....?

Žák kouří v prostorách nebo v okolí školy nebo na školních akcích

1. Žák je přistižen poprvé

- Informujte TU
- TU - provede rozhovor se žákem o dané skutečnosti
 - provede zápis rozhovoru na předepsaný formulář
 - udělí kázeňské opatření v souladu se školním řádem
 - informuje zákonné zástupce žáka

2. Žák je přistižen opakovaně

- Informujte TU, popř. ŠMP
- TU - oznámí tuto skutečnost ŠMP
- ŠMP - provede rozhovor se žákem o dané skutečnosti
 - provede zápis na předepsaný formulář
- TU - pozve zákonné zástupce žáka do školy k pohovoru a společně dohodnou za přítomnosti ŠMP a VP další postup
- ŠMP - provede zápis na předepsaný formulář a budou udělena kázeňská opatření v souladu se školním řádem

Žák pije alkohol v prostorách školy nebo na školních akcích

- Informujte ŠMP
- ŠMP - provede rozhovor se žákem o dané skutečnosti
 - provede zápis rozhovoru na předepsaný formulář
- ŘŠ - pozve zákonné zástupce žáka do školy k pohovoru s VK
- VK - dohodne společně se zákonnými zástupci žáka další postup
- ŠMP - provede zápis z VK na předepsaný formulář
- ŘŠ - udělí kázeňské opatření v souladu se školním řádem

máte podezření, že žák užívá návykové látky

- Informujte ŠMP
- ŠMP - zajistí další šetření
 - provede rozhovor se žákem o dané skutečnosti (neslibuje, že nebude nikoho informovat, protože má oznamovací povinnost k rodičům a OSPOD)
 - provede zápis rozhovoru na předepsaný formulář
 - společně se dohodnou na dalším postupu
 - v případě potřeby zajistí žákovi další intervenci
- TU - informuje zákonné zástupce žáka o výsledku šetření a návrhu výchovného opatření
 - provede zápis na předepsaný formulář
 - společně se dohodnou na dalším postupu
 - případně informuje ŘŠ

je žák ve škole pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky

- Zajistěte bezpečnost žáka i jeho spolužáků
- Zjistěte zdravotní stav žáka
- Při podezření na ohrožení života zavolejte záchrannou službu
- Popište pouze příznaky (neříkejte však, co mu je. Nejsme kompetentní, abychom stanovovali diagnózu)
- Vyhodnotíte-li situaci tak, že lékaře není nutné volat, volejte zákonného zástupce žáka, popř. pověřené osoby zákonným zástupcem a trvejte na tom, aby si žáka převzali. Jestliže se zákonní zástupci žáka, či pověřené osoby stanovené zákonným zástupcem žáka nedostaví, zajistěte povinný dohled po dobu školního vyučování.
- Informujte ŠMP
- ŠMP - provede rozhovor se žákem na dané téma
 - provede zápis rozhovoru na předepsaný formulář
 - může zajistit orientační dechovou zkoušku na alkohol na základě písemného souhlasu rodičů u nezletilého žáka, což je ošetřeno v generální dohodě uzavřené mezi školou a rodiči
- ŘŠ - pozve zákonné zástupce do školy k pohovoru s VK
- VK - dohodne společně se zákonnými zástupci žáka další postup
- ŠMP - provede zápis z VK na předepsaný formulář

- ŘŠ - udělí kázeňská opatření v souladu se školním řádem

byl u žáka nalezen alkohol nebo tabákové výrobky

- Informujte ŠMP
- ŠMP - provede rozhovor se žákem na dané téma
 - provede zápis rozhovoru na předepsaný formulář
 - společně se dohodnou na dalším postupu
- ŘŠ - pozve zákonné zástupce žáka do školy k pohovoru s VK
- VK - dohodne společně se zákonnými zástupci žáka další postup
- ŠMP - provede zápis z VK na předepsaný formulář
- ŘŠ - udělí kázeňské opatření v souladu se školním řádem

máte podezření, že někdo ze žáků nosí do školy, podává nebo prodává návykové látky

- Informujte ŠMP
- ŠMP - zajistí další šetření
 - provede rozhovor se žákem o dané skutečnosti
 - provede zápis rozhovoru na předepsaný formulář
 - společně se dohodnou na dalším postupu
 - v případě potřeby zajistí žákovi další intervenci

Sananin centrum – telefon: 283 872 186

- ŘŠ - pozve zákonné zástupce žáka do školy k pohovoru s VK
- VK - dohodne společně se zákonnými zástupci žáka další postup
- ŠMP - provede zápis z VK na předepsaný formulář
- ŘŠ - udělí kázeňské opatření v souladu se školním řádem

zachytíte látku, o které se domníváte, že je návyková

- Zajistěte látku
- požádejte žáka, u kterého byla látka nalezena, aby ji dal do obálky
 - zajistěte, aby u zajišťování podezřelé látky, byli přítomni minimálně tři osoby (vy a ten, u koho byla látka objevena nebo ten, kdo látku odevzdal a třetí osoba)
 - nemanipulujte s látkou, nic nerozbalujte a neochutnávejte

- sepište protokol (kdo objevil podezřelou látku, kdy, kde, u koho, vzhled látky)

- zajistěte podpisy tří zúčastněných osob (jestliže ten, u koho byla látka objevena nebo ten, který látku odevzdal, odmítnou podepsat, uveďte do kolonky pro jejich podpis, že se odmítli podepsat)

- odnese obálku s látkou a protokol do školního trezoru

- Informujte ŘŠ
- ŘŠ - zavolá Policii ČR – o skutečném obsahu nálezu rozhodne laboratoř
 - informuje zákonné zástupce žáka
 - pokud Policie ČR zjistí, že se jedná o návykovou látku, ŘŠ udělí kázeňské opatření v souladu se školním řádem

žák podává nebo prodává tabákové výrobky osobám mladším 18 let

- Informujte ŘŠ
- ŘŠ - oznámí skutečnost Policii ČR – jedná se o porušení § 6 zákona č. 379/2005
 - udělí kázeňské opatření v souladu se školním
 - informuje zákonné zástupce žáka

Policie ČR, obvodní oddělení Říčany: tel. 974 881 730, 725 961 502

žák podává nebo prodává alkohol osobám mladším 18 let

- Informuje ŘŠ
- ŘŠ - oznámí skutečnost Policii ČR – jedná se o porušení § 6 zákona č. 379/2005
 - udělí kázeňské opatření v souladu se školním řádem
 - informuje zákonné zástupce

Policie ČR, obvodní oddělení Říčany: tel. 974 881 730, 725 961 502

máte podezření na šikanu

- Informuje ŠMP
- ŠMP - zajistí další řešení
 - provede postupně rozhovor s obětí, svědky a agresory nebo o šetření požádá odborníka – specialistu na problematiku šikanování z Pedagogicko-psychologické poradny

- z rozhovoru provede zápis na předepsaný formulář

je třeba zajisti: kdo je oběť, kdo je agresor, kdy a kde k šikaně došlo, jakou formou, jak dlouho, proč oběti ubližovali, jaké opatření navrhuji a proč

- o výsledcích šetření informuje ŘŠ

- ŘŠ - pozve zákonné zástupce agresora do školy k pohovoru s VK
- VK - dohodne společně se zákonnými zástupci žáka další postup

Možnosti školy: udělení kázeňských opatření, forma postihu při dalším porušení školního řádu, doporučení odborné pomoci v PPP, přeřazení žáka do jiné třídy, zvýšení pozorování chování, intervenční programy na zlepšování sociálních vztahů ve třídě, informování OSPOD, doporučit zákonným zástupcům umístění žáka do pobytového oddělení SVP, informovat Policii ČR

má žák neomluvenou absenci

- Postupujte na základě školního řádu

Pokud zákonní zástupci ve výše uvedených případech nespolupracují, oznámí skutečnost orgánům sociálně právní ochrany dětí OSPOD Říčany – telefon: 323 618 234

Pokud se jedná o zletilého žáka, nese za své přestupky odpovědnost sám, jsou tedy všechny pohovory vedeny přímo s ním.

Příloha č. 4 – Důležité internetové odkazy

www.adam.cz

www.drogovaporadna.cz

www.prevcentrum.cz

www.icm.cz

www.who.cz

www.sananim.cz

www.semiramis.wz.cz

www.msmt.cz

www.psychologie.z

www.jedensvetnaskolach.cz

www.odyssea.cz

www.varianty.cz

www.helcom.cz

www.mppraha.cz

www.minimalizacesikany.cz

www.sikana.org

www.vychovakezdravi.cz

www.anabell.cz

www.pppinfo.cz

www.odrogach.cz

www.drogovaporadna.cz

www.bezcigaret.cz

www.kurakovaplice.cz

www.linkabezpeci.cz

www.domacinasili.cz

www.aids-pomoc.cz

Příloha č. 5 – Seznam vhodné literatury

- Vondra, Josef: Smrt jménem závislost – Portál, Praha 2004
Drogy – mohou být ohroženy vaše děti? – Prev – centrum, Praha 1997
Nešpor, Karel, Csémy, L: Alkohol, drogy a vaše Sportpropag, Praha 1992
Kolář, Michal: Bolest šikanování – Portál – Praha 2005
Nekonečný, M.: Motivace lidského chování – Academia – Praha 1997
Hrabal, V. Pedagogicko-psychologická diagnostika žáka, SPN – Praha 1997
Miovský, M.: LSD a jiné halucinogeny – Albert – Boskovice 1996
Langer, S. – Problémový žák v době dospívání na základní škole a nižších třídách gymnázia.
Kalina, K.: Drogy a drogové závislosti. Mezioborový přístup 1+2.
Sexuální výchova, sexuálně přenosné choroby, AIDS, antikoncepce.

Příloha č. 6 – Organizace pomáhající dětem

Fond ohrožených dětí

Na Poříčí 6

Praha 1

tel.: 224 236 655

Bílý kruh bezpečí

Občanské sdružení

U Trojice 2

150 00 PRAHA 5

tel.: 257 317 100

Pomoc obětem domácího násilí 251 511 313

Národní informační centrum pro mládež

Národní institut dětí a mládeže MŠMT

Na Poříčí 1035/4

110 00 PRAHA 1

tel.: 2221 850 750

e-mail: info@nicm.cz, <http://www.nicm.cz>

Dejvické psychoterapeutické centrum

Úzkostné, depresivní stavy, panické stavy, poruchy příjmu potravy, rodinná terapie

pondělí – pátek 9 – 13 hodin, na telefonu: 734 254 409

<http://www.dpc.cz>

Příloha č. 7 – Organizace pomáhají týraným dětem, domácí násilí

Sdružení Linka bezpečí

Ústavní 91/95

181 21 PRAHA 8

Linka bezpečí: **116 111**

Rodičovská linka: 840 111 234

Linka vzkaz domů: 116 111

Dětské krizové centrum

V Zápolí 1250/1

141 00 PRAHA 4 – Michle

Linka důvěry nonstop: 241 484 149

Dětské centrum Teen Challenge

Chlumova 15

130 00 PRAHA 3

tel.: 776 199 235

e-mail: detske.centrum@teenchallenge.cz

ROSA – Informační a poradenské centrum pro ženy – oběti domácího násilí

Podolská 25

140 00 PRAHA 4

tel.: 241 432 466 (SOS linka 602 246 102)

Psychosociální centrum ACORUS pro ženy v tísní a oběti domácího násilí

Nonstop linka 283 892 772

<http://acorus.cz>

Pomoc obětem trestných činů

Bílý kruh bezpečí

Duškova 20

150 00 PRAHA 5

tel.: 257 317 100

Příloha č. 8 – Organizace pomáhající závislým

Státní zdravotní ústav

Šrobárova 48

110 00 PRAHA 10

tel.: 267 082 473, 267 082 262

bezplatná linka pomoci AIDS 800 144 444

Centrum primární prevence Prec-centrum

Meziškolská 1120/2

160 00 PRAHA 6

tel.: 776 619 505, 233 335 459

e-mail: cpp@prevcentrum.cz

Institus FILIA – vzdělávání

Sokolská 26

120 00 PRAHA 2

tel.: 224 263 026, 224 261 646

Drogové informační centrum SANANIM

Ovčí hájek 2549/64A

103 00 PRAHA 13

tel.: 284 825 817

<http://www.drogovaporadna.cz>

Příloha č. 9 – Organizace pomáhající nemocným AIDS

Zdravotní ústav se sídlem v Praze

Myslíkova 6
102 00 PRAHA 2
tel.: 224 910 757

Zdravotní ústav Středočeského kraje – pobočka Praha

Dittrichova 17
120 00 PRAHA 2
tel.: 224 914 966

Národní linka pomoci AIDS „HELP LINE AIDS“

tel.: 800 144 444
<http://www.aids.hiv.cz>

Česká společnost AIDS pomoc (ČSAP)

Dům světla
Malého 4
180 00 PRAHA 8
tel.: 224 814 284, 224 810 345
Linka AIDS: 800 800 980
<http://www.aids-pomoc.cz>

V Říčanech dne 1. 9. 2020

Zpracoval:
Mgr. Daniel Vančura, MBA
školní metodik prevence
e-mail: d.vancura@sosricany.cz

Schválil:
Mgr. Daniel Vančura, MBA
ředitel školy
e-mail: d.vancura@sosricany.cz

+ Dodatek č. 1 – Doplnění MPP z metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j.: MSMT-21149/2016, který nahrazuje metodický pokyn z roku 2013 č. j: MSMT-22294/2013-1.

Řešení školy a její nevhodné postupy při řešení šikany žáka

Při řešení šikany se škola vyvaruje těchto nevhodných postupů:

- přehlížení, bagatelizací agresivního nebo násilného chování
- odkazování na to, aby si oběť situaci řešila sama, „postavila se jí“
- nucení žáků, aby veřejně řekli, co viděli nebo se veřejně ihned na místě omlouvali
- vedení rozhovoru se žákem o situaci před ostatními žáky, vedení rozhovorů žáků zapojených do šikany společně
- nedostatečného vyhodnocení závažnosti problému a z toho plynoucí volny neadekvátních postupů nebo nepřiměřeného trestu
- emotivního řešení problémů
- agresivního řešení problému
- příliš autoritativního řešení (např. zastrašování nebo vyhrožování), což může vést spíše ke zhoršení situace
- předjímání recidivy útočníka
- řešení i méně závažného rizikového chování v součinnosti s policií
- automatického obviňování oběti
- vyhýbání se problematickým aktivitám jako zdrojům budoucí šikany

Nápravná opatření

Škola má k dispozici pro zastavení násilí agresorů nápravná opatření, z nichž některá přicházejí při šikanování v úvahu:

- výchovná opatření (napomenutí a důtka třídního učitele, důtka ředitele školy; podmíněčné vyloučení a vyloučení ze školy);
- realizace individuálního výchovného plánu agresora;
- snížení známky z chování;
- převedení do jiné třídy
- vyloučení ze školy při mimořádně závažné šikaně a opakované šikaně po rozhodnutí výchovné komise. Při vyloučení žáka se musí postupovat v souladu se zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů a zákonem č. 500/2004 Sb., správní řád (viz příloha č. 1 tohoto dodatku – *Vzor rozhodnutí a vyloučení žáka*);
- doporučením rodičů, aby dobrovolně umístili žáka do pobytového oddělení střediska výchovné péče;
- podání návrhu orgánu sociálně-správní ochrany dětí k zahájení práce s rodinou, případně k zahájení řízení o nařízení předběžného opatření či ústavní výchovy s následným umístěním v diagnostickém ústavu

Řešení školy a její nevhodné postupy při řešení šikany učitele

Specifika pro prevenci šikany zaměřené na učitele

Pravděpodobnost výskytu šikany zaměřené na učitele dále snižuje:

- vedení školy vyjadřuje pedagogům podporu, oceňuje jejich práci, vytváří atmosféru důvěry, podporuje spolupráci v pedagogickém sboru a zastává nekonfliktní způsob řešení problémů;
- škola má jasně stanovený způsob, jakým mají pedagogové podezření na šikanu své osoby nebo kolegy, nebo oznámení o šikaně podat, komu a jak s tím bude nakládáno;
- pedagog nastavuje a uplatňuje jasná pravidla ve třídě; na konflikt nebo nerespektování reaguje včas, pracuje s pravidly v chování a používá stanovené důsledky jejich nerespektování konzistentně; vyhýbá se řešení konfliktu a konfrontací ze strany žáka před celou třídou, usměrňuje řešení na individuální konzultaci
- pedagog posiluje zapojení žáků do výuky, dává jim na výběr, činí úkoly a výuku pro žáky zajímavou;
- očekává úspěch u všech žáků a podporuje je, dává žákům zpětnou vazbu k tomu, co udělali dobře, staví na silných stránkách žáků;
- nezpůsobuje ponížení nebo zesměšnění žáka před třídou; při hodnocení žáka zachovává jeho důstojnost;
- všímá si změn v náladě, emocích a v chování žáků a čas na ně reaguje;
- problémy neřeší sám, ale ve spolupráci s vedením školy, školním metodikem prevence a výchovným poradcem;

Právní odpovědnost školy

Škola má odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování.

Ředitel školy nese také odpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance podle § 102 a § 102 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, s ním souvisejících činností, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit **zákonnému zástupci** jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka který byl obětí. Tato povinnost vyplývá ze školského zákona (§ 21 odst. 2 školského zákona);
- škola ohlašuje **orgánu sociálně-právní ochrany dětí** takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný, nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo;
- OSPOD vstupuje do řešení těch případů agresivního chování dítěte ve škole, v nichž jsou tyto projevy pouze sekundárním důsledkem nepříznivé sociální situace dítěte a jeho rodiny a v nichž je třeba dítěti a jeho rodině zprostředkovat a zajistit odpovídající pomoc a podporu;
- dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na **Policii ČR**. Trestní oznámení je možné podat také na **státní zastupitelství**. Tuto skutečnost oznámí ředitel školy nebo jiná pověřená osoba (školní metodik prevence) jakoukoliv formou (písemně, telefonicky, osobně) na

Policii ČR, v ideálním případě přímo specialistovi na problematiku mládeže Služby kriminální policie a vyšetřování, jinak na nejbližší obvodní oddělení Policie ČR. V takovém případě vystupuje tato osoba jako oznamovatel a má právo na vyzoomění do jednoho měsíce od podání oznámení.

Trestně právní hledisko šikany

V žádném zákoně ČR není šikana sama o sobě definována jako přestupek ani trestný čin. I přesto **šikana může svým charakterem naplňovat znaky některého z přestupků či trestných činů.**

Protiprávní jednání s prvky šikany může být kvalifikováno jako přestupek dle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů. Za přestupek je odpovědná osoba starší 15 let.

Závažnější forma šikany může vykazovat znaky skutkové podstaty například u těchto trestných činů: § 145 Těžké ublížení na zdraví, § 171 Omezování osobní svobody, § 173 Loupež, § 175 Vydírání, § 177 Útisk, § 185 Z násilnění, § 186 Sexuální útlač, § 187 Pohlavní zneužití, § 191 Šíření pornografie ad.

Kyberšikana obdobně jako školní šikana sice není sama o sobě trestným činem ani přestupkem, ale její projevy mohou naplňovat skutkovou podstatu např. těchto trestných činů: nebezpečné pronásledování (tzv. stalking, § 354 trestního zákona).

Trestně odpovědnost má osoba starší 15 let, která je dostatečně rozumově a mravně vyspělá ve smyslu zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů.

Podávání podnětů, stížností a oznámení

Škola stanoví jasný a jednoznačný postup pro příjem podnětů a stížností ze strany zaměstnanců, žáků a zákonných zástupců. A to i anonymně. Takový postup jasně deklaruje:

- kam a jak podnět či stížnost podat;
- jak bude s podnětem či stížností naloženo – kde, kdy a jakým způsobem;
- jak postupovat v případě nespokojenosti s vypořádáním.

V případě podezření nebo již prokazatelných projevů šikany, které nejsou bezodkladně a uspokojivě řešeny v pravomoci pedagogických pracovníků včetně školního metodika prevence či výchovného poradce, je nutné se obrátit na ředitele školy.

V Říčanech dne 1. 9. 2020

Zpracoval:
Mgr. Daniel Vančura, MBA
školní metodik prevence
e-mail: d.vancura@sosricany.cz

Schválil:
Mgr. Daniel Vančura, MBA
ředitel školy
e-mail: d.vancura@sosricany.cz

Příloha č. 1 (k dodatku č. 1) – Stádia šikanování

První stádium: Zrod ostrakismu

Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen skupiny necítí dobře. Je neoblíben a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky. Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje rizika dalšího negativního vývoje.

Druhé stádium: Fyzická agrese a přitvrzování manipulace

V zátěžových situacích, kdy ve skupině stoupá napětí, začnou ostrakizovaní žáci sloužit jako hromosvod. Spolužáci si na nich odreagovávají nepříjemné pocity, např. z očekávané písemné práce, z konfliktu s učitelem. Manipulace se přitvrzuje a objevuje zprvu ponejvíce subtilní fyzická agrese. Stupňování agrese může být dáno také neřešením předchozí situace.

Třetí stádium: Vytvoření jádra

Vytváří se skupina agresorů, úderné jádro. Tito širitelé začnou spolupracovat a systematicky, nikoliv již pouze náhodně, šikanovat nejvhodnější oběť. V počátku se stávají jejich oběťmi ti, kteří jsou už osvědčeným objektem ostrakizování. Třída ví, o koho jde. Jde o žáky, kteří jsou v hierarchii nejnižší, tedy ti „slabí“. Většinou platí mezi ostatními žáky názor – „raději on, než já“.

Čtvrté stádium: Většina přijímá normy

Normy agresorů jsou přijaty většinou a stanou se nepsaným zákonem. V tento moment získává neformální tlak ke konformitě novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Platí „Buď jsi s námi, nebo proti nám.“ I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení.

Páté stádium: Totalita neboli dokonalá šikana

Násilí jako normu přijímají všichni členové třídy. Šikanování se stává skupinovým programem. Obrazně řečeno nastává „vykořisťování“. Žáci jsou rozděleni na dva tábory, které lze označit jako „otrokáře“ a „otroky“. Jedni mají všechna práva, ti druzí nemají práva žádná. Ve čtvrtém a pátém stádiu hrozí reálné riziko prorůstání parastruktury šikany do oficiální školní struktury.

(Zpracování podle Koláře, 2011)

Příloha č. 2 (k dodatku č. 1) – Přímé a nepřímé varování šikanování

Přímé varované signály šikanování mohou být např.:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet; např. z důvodů etnicity, sexuální orientace, náboženského vyznání apod.;
- kritika žáka, výtky na jeho adresu, zejména pronášené nepřátelským, nenávislným, pohrdavým tónem;
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil;
- příkazy, které žák dostává od jiných spolužáků, zejména pronášené panovačným tónem;
- skutečnost, že se žák podřizuje ponižujícím a panovačným příkazům spolužáků;
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k nucení spoluúčasti na nich;
- honění, strkání, šťouchání, rány, kopání;
- rvačky, v nichž jeden z účastníků je zřetelně slabší a snaží se uniknout;
- žák se snaží bránit cestou zvýšené agrese, podrážděnosti, odmouvání učitelům apod.

Nepřímé varované signály šikanování mohou být např.:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády;
- při týmových sportech bývá jedinec volen do družstva mezi posledními;
- při přestávkách vyhledává blízkost učitelů;
- má-li žák promluvit před třídou, je nejistý a ustrašený;
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči;
- stává se uzavřeným;
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje;
- jeho věci jsou poškozené nebo znečištěné;
- zašpiněný nebo poškozený oděv;
- stále postrádá nějaké své věci;
- odmítá vysvětlit poškození a ztráty věcí nebo používá výmluvy;

Školní řád (dále ŠŘ) má dle příslušných předpisů (zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů) své zákonné náležitosti a je rozdělen do daných kapitol. Text, týkající se oblasti prevence, bezpečného prostředí, rizikového chování atd. se objevuje prakticky ve všech kapitolách:

- práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve škole a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky;
- provoz a vnitřní režim školy;
- podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí;
- podmínky zacházení s majetkem školy;
- pravidla pro hodnocení výsledků vzdělávání;
- podmínky zajištění ochrany žáků před rizikovým chováním a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí.

Pro prevenci a řešení šikanování je důkladně popsáno v minimálním preventivním programu pro daný školní rok, tudíž není zakomponováno ve školním řádu.

Příloha č. 3 (k dodatku č. 1) – Školní program proti šikanování

Vytvoření školního programu proti šikanování je dlouhodobý a trvalý proces. Aby škola žáky chránila před šikanováním, zapojí všechny pedagogické pracovníky. Zaměřením na specifickou prevenci vypovídá, že se program věnuje výhradně řešení šikany, a to prostřednictvím specifické primární prevence a prevence sekundární.

Obecná struktura 13 komponent ve školním programu proti šikanování má univerzální charakter a je kompletně zakomponován do minimálního preventivního programu v každém školním roce.

Školní program proti šikaně má těchto 13 komponent (hlavní součástí):

1. zmapování situace – analýza a evaluace (před a po zavedení programu a také v jeho průběhu);
2. motivování pedagogů pro změnu;
3. společné vzdělávání a supervize všech pedagogů;
4. užší realizační tým (zástupce vedení – nejlépe ředitel, zástupce ředitele, školní metodik prevence, výchovný poradce);
5. společný postup při řešení šikanování (viz Příloha č. 5);
6. primární prevence v třídních hodinách;
7. primární prevence ve výuce;
8. ochranný režim (školní řád, dohledy učitelů);
9. spolupráce s rodiči (vhodným způsobem seznámit s prevencí a řešením šikany na škole, na webových stránkách, pomocí informačního dopisu);
10. školní poradenské služby;
11. spolupráce se specializovanými zařízeními – přednášky a osvěta ve škole;
12. vztahy se školami v okolí (domluva ředitelů na spolupráci při řešení šikany).

Příloha č. 4 (k dodatku č. 1) – Informace pro rodiče o školním programu proti šikanování

Vážení rodiče,

naše škola je příznivě hodnocena jak rodičovskou veřejností, tak i Českou školní inspekcí. Velmi si toho vážíme. Nicméně i ta nejlepší škola není zcela imunní proti výskytu šikanování. Proto chceme být připraveni zachytit případné ubližování silnějších slabším hned v počátku a účinně takové bezpráví zastavit. S tímto záměrem jsme vytvořili program proti šikanování. **Jeho důležitou součástí je spolupráce nás pedagogů s Vámi – rodiči. Prosím Vám proto o pomoc. Kdybyste měli podezření či dokonce jistotu, že je Vašemu dítěti ubližování, bezprostředně se na nás obraťte (na třídního učitele, školního metodika prevence či ředitele školy). Vaši informaci budeme brát velmi vážně a situaci budeme odborně a bezpečně řešit.**

(Zpracování podle Koláře, 2011)

➤ Příloha č. 5 (k dodatku č. 1) – Postupy pro vyšetření a řešení šikany

První pomoc při počáteční šikaně:	Krizový scénář pro výbuch skupinového násilí při pokročilé šikaně:
<ol style="list-style-type: none"> 1. odhad závažnosti a formy šikany; 2. rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili, a s oběťmi; 3. nalezení vhodných svědků; 4. individuální rozhovory se svědky 5. ochrana oběti; 6. předběžné vyhodnocení a volby ze dvou typů rozhovoru; 7. realizace vhodné metody: <ol style="list-style-type: none"> a) metoda usmíření; b) metoda vnějšího nátlaku; 8. třídní hodina: <ol style="list-style-type: none"> a) efekt metody usmíření; b) oznámení potrestání agresorů; 9. rozhovor s rodiči oběti; 10. třídní schůzka; 11. práce s celou třídou. 	<ol style="list-style-type: none"> A. První (alarmující) kroky pomoci <ol style="list-style-type: none"> 1. zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany; 2. bezprostřední ochrana oběti, zastavení skupinového násilí; B. Příprava podmínek pro vyšetřování <ol style="list-style-type: none"> 3. zalarmování pedagogů a informování vedení školy; 4. zabránění domluvě na křivé skupinové výpovědi; 5. pokračuje pomoc oběti; 6. oznámení na policii, informace rodičů; C. Vyšetřování <ol style="list-style-type: none"> 7. rozhovor a oběti a informátory; 8. nalezení nejslabších článků, nespolupracujících svědků; 9. individuální nebo konfrontační rozhovory se svědky; 10. rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory D. Náprava <ol style="list-style-type: none"> 11. metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

V Říčanech dne 1. 9. 2020

Zpracoval:
 Mgr. Daniel Vančura, MBA
 školní metodik prevence
 e-mail: d.vancura@sosricany.cz

Schválil:
 Mgr. Daniel Vančura, MBA
 ředitel školy
 e-mail: d.vancura@sosricany.cz